

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є., Поліщук Н. М. Підготовка вчителя до розвитку здоров'я-збережувальної компетентності учнів : монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 248 с.
2. Єрмакова Т. С. Основні напрями формування здорового способу життя школярів у навчально-виховному процесі / Т. С. Єрмакова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 11. – С. 27–31.
3. Жара Г. І. Підготовка майбутніх учителів до формування в учнів валеологічних понять на засадах міжпредметних зв'язків шкільних природничих курсів: дис.. канд. пед. наук: 13.00.04 / Г. І. Жара ; Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – 283 с.
4. Максимчук Б. А. Теоретичні і методичні основи формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Максимчук Борис Анатолійович. – Вінниця, 2017. – 555 с.
5. Основи здоров'я. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <http://osvita.ua/school/program/program-5-9/56137/> (дата звернення: 29.01.2019).

Янчин В.В.

студентка,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

МЕТОДИ НАВЧАННЯ КОМПОЗИЦІЇ ПЕЙЗАЖУ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кожен студент стикається з проблемою вирішення композиції у пейзажі, вибором методів правильної композиційної побудови пейзажу. Сучасне суспільство потребує творчо мислячих фахівців, здатних не тільки успішно виконувати професійні завдання, вільно втілювати творчі ідеї, а й бути конкурентоспроможними. У процесі навчання образотворчого мистецтва студенти мають справу з предметами і явищами, які треба наочно представити й відобразити у цілісній художньо-образній формі, визначивши для цього необхідні художні, композиційно-виразні засоби.

Пейзаж (від фр. Paysage – країна, місцевість) – жанр образотворчого мистецтва, в якому основним предметом зображення є природа. Як самостійний жанр пейзаж з'явився вже у VI столітті у китайському мистецтві. В Європі пейзаж як окремий жанр з'явився набагато пізніше, ніж в Китаї і Японії. У період Середньовіччя, коли право на існування мали лише релігійні композиції, пейзаж трактувався живописцями як зображення місця існування персонажів.

Поступово пейзаж вийшов за рамки інших художніх жанрів. Цьому сприяв розвиток станкового живопису. У створенні пейзажного жанру велику роль зіграли майстри венеціанської школи на початку XVI ст. Розквіт пейзажного

живопису ознаменував розвиток плерного пейзажу, пов'язаного з винаходом у XIX столітті методу виробництва тубикових фарб.

Питання з основ композиції розкрито у працях Антоновича Є. А., Щерби М. А., Шпильчака В. А. [1], Бучинського С. Л. [3]. Заболотний В. І. [4] детально репрезентує методи композиції пейзажу.

Метою нашої статті є дослідження методів навчання композиції пейзажу студентів закладів вищої освіти.

Специфіка реалістичного зображення пейзажу полягає у тому, що творчість ґрунтується на реальній дійсності, а думки і почуття художників передаються через зображення реальної дійсності. Навчання зображення пейзажу пов'язане з розвитком у студентів уміння правдиво передавати кольором видимі форми за умов реальної дійсності. Воно не лише надає їм професійної грамотності, а й є могутнім засобом естетичного розвитку. Набуття майстерності живопису пейзажу ґрунтується на послідовному й уважному вивченні натури. При цьому важливо розвивати уміння виявляти і передавати характер предметів, їхню будову, розташування в просторі, кольорові й тонові співвідношення, використовуючи теплі й холодні відтінки, матеріальність зображуваних образів пейзажу. Любов до природи, спостережливість, прагнення правильно передати натуру – це якості, якими має володіти вчитель образотворчого мистецтва. Як зазначає Г. Беда [2], втілення композиції пейзажу викликає у студентів серйозні труднощі, що призводить до низького рівня знань законів композиційної побудови, техніки зображення і образного вирішення пейзажної композиції.

Уся навчальна робота з живопису пейзажу нерозривно пов'язана з практичним використанням закономірностей композиції, рисунка, лінійної і повітряної перспективи, розподілу світлотіні на об'ємній формі. Водночас вивчаються закономірності кольорознавства, методика живопису та зразки його класичної спадщини. Заняття з живопису пейзажу органічно пов'язані з практичною роботою з композиції. Знання закономірностей композиції допомагає студентам виконувати поставлені завдання з творчої роботи над пейзажем. Важливу роль у створенні пейзажу відіграють мотив, образ, точка зору, рівень очей, просторові плани, формат, перспектива, ритм, колорит, світло, тінь, рефлекс, композиційний центр. Переконалівість і виразність пейзажу залежить від уміння художника малювати елементи зображення, опрацьовувати форму основних його об'єктів і деталей: дерева, хмари, гори, багатоплановий рельєф місцевості. Без такого вміння дерева у пейзажі будуть виходити однаковими; земля, хмари, ліс у дальності будуть виглядати приблизною прямою, мертвою, маловиразною схемою. Тому зображення пейзажу вимагає детального вивчення природи [3].

В образотворчому мистецтві композиція – це побудова художнього твору, зумовлена його змістом, характером і призначенням, необхідністю передати основний задум, ідею твору найбільш ясно і переконливо. Головне у композиції – створення художнього образу. Картини, написані в різні епохи в абсолютно різних стилях, вражають нашу уяву і надовго запам'ятовуються

багато в чому, завдяки чіткій композиційній побудові. Сприйняття твору залежить від його композиції.

Важливу роль у створенні пейзажу відіграють мотив, образ, точка зору, рівень очей, просторові плани, формат, перспектива, ритм, колорит, світло, тінь, рефлекс, композиційний центр. Для вирішення композиції пейзажу важливо вибрати точку зору, розмістити горизонт. Низький горизонт допомагає підкреслити монументальність пейзажу, його величину. Високий горизонт дозволяє дати більш широку панораму пейзажу, більш повну картину. Найскладніше у композиційному вирішенні пейзажу – дати правильну характеристику місцевості. Для цього, як стверджує В. Заболотний [4], треба слідувати за тим, щоб усі деталі в пейзажі були добре пов'язані між собою і допомагали виразити загальну ідею композиції.

У процесі роботи над пейзажем необхідно спочатку вирішити сюжет. Тут важливо відчувати тему, яка визначає акценти зображення. Треба зосередити свою увагу на більш характерних рисах місцевості, вибрати найбільш типові об'єкти пейзажу. Побудову зображення необхідно розпочинати з невеликих підготовчих начерків. У них зосереджується увага на основному, акцентується ідея композиції. Під час вирішення композиції не вихоплюються окремі, випадкові фрагменти природи, треба показати найбільш характерне, типове і виразити своє ставлення до побаченого. Знайшовши найбільш вдаль вирішення пейзажу в начерках, можна приступати до рисунка. Для того, щоби переконливо і виразно передати в зображенні глибину (простір), треба правильно виставити горизонт, точку сходу на лінії горизонту і правильно передати масштаб предметів. Щоби правильно передати перспективні явища, слід розбити рисунок на два-три перспективних плани (передній, середній і задній) [1]. Порівнюючи їх між собою, легше визначити масштабність предметів і грамотно вирішити тональні завдання.

Повітряна перспектива має певні закони. З віддаленням від глядача чіткість предметів слабшає. Чим далі знаходиться предмет, тим більш розпливчастими стають його обриси. Така ж закономірність стосується і сили тонових відношень-контрастів (різниця між світлом і тінню на поверхні предметів), насиченості і яскравості кольору, які теж слабшають у міру віддалення від глядача. Одночасно з передачею повітряної перспективи необхідно слідувати і за технікою роботи: на передньому плані натискати олівцем на папір у повну силу; на другому – предмети промальовувати м'якше, а на дальньому – лише легким дотиком до паперу. Необхідно познайомитися із теорією тіней, звернути увагу на тіні, що падають від предметів. При побудові тіней необхідно у перспективі, перш за все, встановити характер освітлення – штучний чи природний: якщо світло штучне, то промені від джерела світла будуть ніби утворювати світлову піраміду; якщо світло природне, то промені будуть паралельні і від основи предмета тінь буде збільшуватись у довжину в напрямі променів; якщо тінь від предмета падає на інший предмет, то в малюнку слід враховувати не лише силует, але й поверхню того предмета, на який вона лягає. Використовуючи у роботі над пейзажем різні засоби виразності: масштабність, контраст, сюжетно-композиційний центр, слід

пам'ятати, що вони не повинні порушувати цілісності простору твору, правдивості й співмірності.

Особливе значення у пейзажі має колір і колорит. У живописі важливо передати точно колірно-тонові відношення освітлених і затемнених поверхонь. З метою цілісності пейзажу не рекомендується зображати на краях полотна великі предмети, а також контрастні за кольором і тоном. Це буде відволікати увагу глядача від композиційного центру і заважати сприймати основне. Композиційна структура пейзажу аналізується за схемою: вибір теми, сюжету твору, пошук найкращої точки зору, визначення формату й розміру полотна, співвідношення і взаємозв'язок частин, виділення основного в творі, досягнення цілісності та єдності зображення.

Отже, ми з'ясували, якими методами потрібно володіти, щоб поліпшити професійну підготовленість студентів у закладах вищої освіти за умов цілеспрямованого формування практичних навичок, правильної побудувати композиційного пейзажу. Дотримання композиційних правил допомагає досягти добрих результатів, веде до вершин художньої майстерності.

Список використаних джерел:

1. Антонович Є. А., Щерба М. А., Шпильчак В. А. та ін. Збірник практикумів з художньо-графічних дисциплін. 4. 1. Основи художнього конструювання. Основи композиції. Педагогічна практика: Навчальний посібник. – Івано-Франківськ: Прикарпатський університет, 1995.
2. Беда Г. В. Основы изобразительной грамоты: Рисунок. Живопись. Композиция. – М: Просвещение, 1969.
3. Бучинский С. Л. Основы по изобразительному искусству: Учебно-методическое пособие. – К.: Рад. школа, 1981.
4. Українське народне мистецтво: Живопис / Ред.кол.: Заболотний В. І. та ін. – К.: Мистецтво, 1967.